

Kannanotto
Lapin kuntajohtajat
20.2.2025

Lapin kuntajohtajat: InHouse lainsäädännön valmistelu keskeytettävä!

Hallitus on valmistelemassa hankintalain uudistusta, jossa sidosyksikön omistukselle hallitusohjelmassa ja työryhmämietinnössä esitetään 10 %:n vähimmäisomistusvaatimusta. Lakimuutos olisi vahingollinen ja haitallinen. Esitetty sääntelymuutos heikentää julkisen sektorin kustannustehokkuutta ja aiheuttaa merkittäviä ja peruuttamattomia taloudellisia sekä toiminnallisia vahinkoja erityisesti harvaanasuttujen alueiden pienille kunnille. Lisäksi lakiesitys on ristiriidassa perustuslaissa säädetyn kunnallisen itsehallinnon kanssa.

Lapin maakunta on Suomen harvaanasutuinen alue. Lapin kunnista suurin osa on pieniä, alle 10 000 asukkaan kuntia. Inhouse-yhtiöitä nimenomaan tarvitaan sen vuoksi, että markkinoilla ei ole riittävästi tarjontaa, jotta kilpailu markkinoilla toimisi samaan tapaan kuin Etelä-Suomen kasvukeskuksissa.

Kasvatavat kustannukset koituvat kuntalaisten maksettavaksi

Esitetty lainsäädäntöuudistus on erityisen haitallinen pienille kunnille, joiden taloudelliset ja henkilöstöresurssit ovat pienet ja tulot rajalliset. Esitys on tästä syystä omiaan eriarvoistamaan kuntia ja alueita. Muutos johtaa helposti siihen, että nykyisistä omistajista suuret kunnat joko säilyvät jo riittävästi omistamassaan Inhouse-yhtiössä tai ottavat ko. tukipalvelutuotannon itselleen. Tilanne on absurdi, koska eniten juuri pienet kunnat tarvitsevat Inhouse-yhtiöiden palveluja. Pienet kunnat puolestaan joutuvat sääntelyn kiristämisen myötä pienomistajina sidosyksikköyhteistyön ulkopuolelle. Niillä ei ole osaamista tai resursseja kilpailuttaa ja järjestää tarvitsemiaan palveluita, eivätkä ne tarjoa ratkaisutoimittajille riittävän suuria liiketoimintamahdollisuuksia.

Esimerkiksi ICT-palveluiden osalta pienen kunnan kokonaisuus ei ole riittävän kiinnostava, mutta esim. puhtaus- tai ruokapalveluiden osalta pienenkin kunnan kokonaiskilpailutus on puolestaan pienyritykselle helposti liian suuri. Vastaavasti kuntien jätehuollon osalta kasvavat kustannukset koituvat kuntalaisten maksettavaksi.

Lakiesityksen vaikutusten arviointi on puutteellista ja ristiriidassa perustuslain kanssa

Lakiesitys asettaa kunnat eriarvoiseen asemaan kuntien koon ja sijainnin perusteella. Tämä vaikeuttaa erityisesti pienten ja harvaan asutulla alueella sijaitsevien kuntien tukipalvelujen järjestämistä ilman sidosyksiköiden tarjoamia ratkaisuja. Tällä hetkellä monen kunnan todellisuutta on se, ettei osajia saada rekrytoitua. Aina ei myöskään saada vastauksia tarjouskilpailuihin.

Ehdotettu 10 %:n vähimmäisomistusta koskeva vaatimus ei ole tarkoituksenmukainen, eikä toteuttamiskelpoinen. Tämä johtuu esityksen puutteellisesta vaikutustenarvioinnista, sen taloudellisista ja toiminnallisista vahingoista erityisesti pienille ja keskisuurille kunnille, sekä ristiriidasta perustuslain 121 §:n määrittelemän kuntien itsehallinnon kanssa. Esitys ei käytännössä edistä hallitusohjelman tavoitetta kilpailun lisäämisestä ja kustannussäästöistä, vaan johtaa päinvastaisiin lopputuloksiin.

Esitetty siirtymäaika on täysin riittämätön. Noin tuhannen julkishallinnon organisaation (kunnat, hyvinvointialueet, näiden omistamat yhtiöt, kuntayhtymät, hyvinvointiyhtymät) ICT:n ja järjestelmien ja palveluiden purku, palveluiden kilpailutus ja rakentaminen vaatii enemmän aikaa ja paljon osaaajia. Muutoksen hallittu läpivieminen vie useita vuosia.

Lakiesitykseen on vähintään kirjattava poikkeuksia

Inhouse-lainsäädännön valmistelu on keskeytettävä. Mikäli esitystä halutaan tästä huolimatta viedä eteenpäin, on lakiesitykseen kirjattava poikkeuksia, jotka huomioivat harvaanasuttujen alueiden ja pienten kuntien toimintaedellytysten ja elinvoiman säilymisen muutoksen jälkeenkin.

Ensisijaisena vaihtoehtona poikkeukseksi pienille kunnille (asukasluku alle 10.000) tulee mahdollistaa palveluiden hankinta sidosyksiköltä myös alle 10 prosentin omistuksella. Vaihtoehtoisena poikkeuksena harvaan asuttujen alueiden yhteistyössä sidosyksikön omistajilla tulisi olla mahdollisuus hankkia palveluita sidosyksiköltä alle 10 prosentin omistuksella, mikäli sidosyksikön toiminta-alueen väestöpohja on enintään 300 000–500 000 asukasta.

Lapin kuntajohtajien puolesta,

Antti Mulari
Savukosken kunnanjohtaja
Lapin kuntajohtajien pj.
puh 040 839 4330